

Djuravdelningen

Bilaga

- Offentlig kontroll av naturgödsel och andra organiska gödningsmedel

Innehåll

Inledning	3
Avgränsning i kontrollområdet	3
Risker inom kontrollområdet	3
Beskrivning av kontrollområdet och kontrollobjekt	3
Organiska gödningsmedel	4
Naturgödsel	4
Andra organiska gödningsmedel	5
Spårbarhet	5
Kontrollpunkter	6
1. Förs det register över mängd och spridning på mark?	6
2. Har mottagaren sparat handelsdokument?	6
3. Förs det register över skörd- och betestidpunkt?	7
4. Om produktionsdjur hålls på gården är verksamheten registrerad hos Jordbruksverket?	7
5. Har tre veckor gått innan produktionsdjur har getts tillträde till marken?	8
6. Har det innan skörd av vallväxter gått tre veckor efter spridning?	8
7. Är mottagande anläggning av naturgödsel registrerad eller godkänd av Jordbruksverket?	9
8. Om naturgödsel eller mag- och tarminnehåll tas från slakteri åtföljs materialet av handelsdokument?	9
9. Finns det en biogasanläggning på gården som tar gödsel från andra gårdar?	9

Inledning

Följande dokument är en bilaga till kontrollvägledningen ”Vägledning för myndigheternas offentliga kontroll inom området animaliska biprodukter” med diarienummer 6.7.17-03461/2026. Bilagan riktar sig till kommunerna och ska ge en fördjupad och närmare beskrivning av kontrollområdet naturgödsel och andra organiska gödningsmedel. Syftet med kontrollen är att säkerställa att användningen av animaliska biprodukter och därav framställda produkter sker på ett sätt som är tillåtet enligt lagstiftningen och för att på så sätt bland annat förebygga och minimera risker för människors och djurs hälsa.

Avgränsning i kontrollområdet

Denna bilaga är ett vägledande, icke juridiskt bindande, dokument som ska ge råd och stöd vid genomförande av den offentliga kontrollen. För övrig vägledning finns ”Vägledning för myndigheternas offentliga kontroll inom området animaliska biprodukter” och bilagor till den för andra kontrollområden på Jordbruksverkets webb under fliken ”[Kontroll inom området animaliska biprodukter](#)”. Du hittar mer information om användning av naturgödsel och andra organiska gödningsmedel på [Jordbruksverkets webb](#).

Risker inom kontrollområdet

Det kan förekomma risk för att vissa organiska gödningsmedel på otillåtet sätt kan komma att ingå i foderkedjan eller på annat sätt sprida smitta till djur. För detaljer se dokumentet ”[Riktlinjer för kommunens riskanalys](#)”.

Beskrivning av kontrollområdet och kontrollobjekt

Kontrollobjekt är djurhållare som är primärproducenter (d.v.s. gårdar där naturgödsel och andra organiska gödningsmedel hanteras) och andra primärproducenter som hanterar naturgödsel (t.ex. grönsaksodlare).

Denna bilaga rör två kontrollområden:

- kontroll av befattning med naturgödsel
- kontroll av användning av andra organiska gödningsmedel och jordförbättringsmedel än naturgödsel i primärproduktionen.

De verksamheter som ska kontrolleras är primärt de primärproducenter som håller produktionsdjur.

Naturgödsel uppstår i djurhållningen och kan sedan användas av växtodlare utan att det finns krav i abp-lagstiftningen på spårbarhet genom handelsdokument och register. Om det inte finns anledning att tro att mottagaren använder produkten felaktigt genom att t.ex. använda den för jordtillverkning för utsläppande på marknaden finns det ingen anledning för kommunen att kontrollera dessa primärproducenter.

Samtligaprimärproducenter som har produktionsdjur och som använder andra organiska gödningsmedel och jordförbättringsmedel än naturgödsel ska vara registrerade för detta i ett register hos Jordbruksverket. Registret återfinns [här](#).

Organiska gödningsmedel

Organiska gödningsmedel och jordförbättringsmedel definieras i den EU-lagstiftning som reglerar animaliska biprodukter¹ som olika material av animaliskt ursprung som, vart och ett för sig eller tillsammans, används för att bibehålla eller förbättra växternas näringsförsörjning samt jordens fysikaliska och kemiska egenskaper och biologiska aktivitet. Dessa material kan t.ex. bestå av naturgödsel, icke-mineraliserad guano, mag- och tarminnehåll, kompost, rötrest, bearbetat animaliskt protein och kött- och benmjöl (benämns härefter som gödningsmedel). Vissa animaliska biprodukter måste ha genomgått bearbetning under hög temperatur och högt tryck för att få spridas. För andra räcker det med hygienisering följt av rötning eller kompostering.

Naturgödsel

Naturgödsel definieras i lagstiftningen om animaliska biprodukter (abp) som alla slags ekskrementer och/eller urin från produktionsdjur, utom från odlad fisk, med eller utan strö.² Till produktionsdjur räknas även häst. Naturgödsel är ett så kallat kategori 2-material. Befattning med naturgödsel i primärproduktionen ska ske i enlighet med förordning (EG) nr 1069/2009 och förordning (EU) nr 142/2011.

Naturgödsel får spridas utan föregående behandling/bearbetning om det kan anses säkert ur smittskyddspunkt enligt art. 13 f i förordning (EG) nr 1069/2009 och 2 kap. 4 § Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2026:2) om befattning med animaliska biprodukter och om införsel av andra produkter, utom livsmedel, som kan sprida smittsamma sjukdomar till djur. Kommunen har kontrollansvar för användning av naturgödsel inom primärproduktion och Jordbruksverket har kontrollansvar för användningen utanför primärproduktionen. Därutöver har kommunen ett kontrollansvar enligt miljölagstiftningen.

Naturgödsel ska precis som andra animaliska biprodukter normalt sett följa de krav som anges i art. 21 i förordning (EG) nr 1069/2009 och vidare i bilaga VIII i förordning (EG) nr 142/2011 när det gäller insamling och transport. Det finns dock vissa undantag. Om naturgödseln ska användas för spridning på mark inom Sverige behöver inte handelsdokument användas eller register föras. Inte heller behövs handelsdokument om naturgödseln sänds till t.ex. en biogas- eller komposteringsanläggning under förutsättning att dokumentation om bortförsel görs enligt Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket

¹ Art. 3 i förordning (EG) nr 1069/2009.

² Art. 3 i förordning (EG) nr 1069/2009.

vad avser växtnäring. Detta framgår av 2 kap. 10 § SJVFS 2026:2. Av 11 § i samma kapitel framgår att behållarna inte behöver märkas om transporten av gödseln görs med traktor eller motorredskap avsett som arbetsredskap för kortare förflyttning.³

Om naturgödseln ska gå till annan användning än till spridning på mark (t.ex. till en biogas- eller komposteringsanläggning eller till en anläggning för behandling/ bearbetning) ska mottagande anläggning vara godkänd av Jordbruksverket i enlighet med abp-lagstiftningen. Detta gäller inte om anläggningen ligger på gården där naturgödseln uppkommit. Ska naturgödseln gå för bortskaffande som avfall genom förbränning ska förbränningsanläggningen ha erforderliga tillstånd enligt miljölagstiftningen och vara registrerad av Jordbruksverket. Naturgödsel får även användas som bränsle (d.v.s. inte som ett avfall) om det görs i en anläggning som är godkänd av Jordbruksverket för just detta ändamål.

Observera att särskilda krav ställs för ut- och införsel av obearbetad naturgödsel till och från andra länder. Ta kontakt med Jordbruksverket om du skulle stöta på detta i ditt kontrollarbete.

Andra organiska gödningsmedel

Förutom naturgödsel finns det många andra typer av animaliska biprodukter som kan användas som organiska gödningsmedel. Exempelvis rötrest från biogasanläggning eller kompost från komposteringsanläggning. Andra exempel är kött- och benmjöl som är ett kategori 2-material och bearbetat animaliskt protein i mjölform som är ett kategori 3-material. Obearbetade produkter som normalt sett får spridas utan krav på bearbetning är mjölkprodukter och mag- och tarminnehåll om det inte kan anses medföra risk för spridning av allvarliga överförbara djursjukdomar. Alla dessa material ska åtföljas av handelsdokument till mottagaren. Mjolk som används och bortskaffas på gården omfattas inte av lagstiftningens krav.

Produkter som helt eller delvis består av t.ex. kött- och benmjöl, blodmjöl och fjädermjöl och liknande ska lagras i lämpliga lagringsutrymmen dit inga produktionsdjur ska ha tillträde enligt kap. II avsnitt 2 punkt c i bilaga XI i förordning (EU) nr 142/2011 och står även under länsstyrelsens kontroll i samband med kontroll utifrån foderlagstiftningen.

Spårbarhet

Eftersom det finns risk att vissa organiska gödningsmedel på ett otillåtet sätt kan komma att ingå i foderkedjan är det krav på registrering för användning av dessa om användaren har produktionsdjur. Vid kontroll behöver kommunen göra en bedömning i varje enskilt fall om kontrollobjektet kan anses leva upp till lagstiftningens krav.

Kommunen måste också kontrollera spårbarhet. Kontrollobjektet får t.ex. inte lämna produkter vidare utan att det görs i enlighet med lagstiftningen.

³ Motorredskap och traktor definieras i lagen (2001:559) om vägtrafikdefinitioner.

Vissa produkter måste komma från anläggningar godkända i enlighet med abp-lagstiftningen.

Kontrollpunkter

Kontrollpunkterna är utformade utifrån de krav som lagstiftningen ställer. Fråga 1 till 3 gäller alla verksamheter som hanterar organiska gödningsmedel och jordförbättringsmedel annat än naturgödsel, guano eller mag-tarminnehåll, mjölk, mjölkbaserade produkter, mjölkderivat, råmjölk eller råmjölksprodukter. Fråga 4 till 7 gäller om det hålls produktionsdjur på gården. Fråga 8 gäller om naturgödsel hanteras. Fråga 9 gäller om det finns en biogasanläggning på gården.

1. Förs det register över mängd och spridning på mark?

- Se kap. IV avsnitt 1 och 4 i bilaga VIII i förordning (EU) nr 142/2011

Instruktion

Denna kontrollpunkt gäller för mängd och spridning på mark av organiska gödningsmedel och jordförbättringsmedel andra än naturgödsel, guano eller mag-tarminnehåll, mjölk, mjölkbaserade produkter mjölkderivat, råmjölk eller råmjölksprodukter. Kontrollera att den person som ansvarar för mark som omfattas av restriktioner har fört register som sparats i minst två år över

1. vad som spridits
2. plats där materialet har spridits
3. mängd som spridits
4. datum för spridning.

2. Har mottagaren sparat handelsdokument?

- Se kapitel III punkt 5 i bilaga VIII i förordning (EU) nr 142/2011

Instruktion

Denna kontrollpunkt gäller mottagande av organiska gödningsmedel och jordförbättringsmedel andra än naturgödsel, guano eller mag-tarminnehåll, mjölk, mjölkbaserade produkter, mjölkderivat, råmjölk eller

råmjölksprodukter. Kontrollera att den person som mottagit materialet har sparat handelsdokument i minst två år.

3. Förs det register över skörd- och betestidpunkt?

- Se kapitel IV avsnitt 4 i bilaga VIII i förordning (EU) nr 142/2011

Instruktion

Denna kontrollpunkt gäller tidpunkt och mängd för spridning på mark av organiska gödningsmedel och jordförbättringsmedel andra än naturgödsel, guano eller mag-tarminnehåll, mjölk, mjölkbaserade produkter, mjölkderivat, råmjölk eller råmjölksprodukter. Kontrollera att den person som ansvarar för marken har fört register över

1. datum för när djuren efter spridning har tillåtits beta på marken
2. datum för slåtter av vallväxter som är avsedda för utfodring.

Kommentar

Detta gäller mark som produktionsdjur har tillträde till eller från vilken vallväxter används för utfodring av produktionsdjur.

4. Om produktionsdjur hålls på gården är verksamheten registrerad hos Jordbruksverket?

- Grundkrav i EU-lagstiftningen att driftansvariga ska vara registrerade, se artikel 23 i förordning (EG) nr 1069/2009
- Undantag i 2 kap. 2 § 2 SJVFS 2026:2

Instruktion

Kontrollera att den som använder andra organiska gödningsmedel än naturgödsel och håller produktionsdjur är registrerad för detta hos Jordbruksverket.

Kommentar

De som inte har produktionsdjur undantas kravet på registrering. Registret återfinns på www.jordbruksverket.se under e-tjänsten "Sök foderföretagare".

5. Har tre veckor gått innan produktionsdjur har getts tillträde till marken?

- Se kapitel II i bilaga II i förordning (EU) nr 142/2011

Instruktion

Kontrollera att produktionsdjur inte har getts tillträde till mark tidigare än tre veckor efter spridning av organiska gödningsmedel.

Kommentar

Personen som är ansvarig för marken ska ha fört register över datum för spridningen, se kontrollpunkt 3. Produktionsdjur får inte ges tillträde till mark där organiska gödningsmedel eller jordförbättringsmedel andra än naturgödsel, guano eller mag- och tarminnehåll, mjölk, mjölkbaserade produkter, mjölkderivat, råmjölk eller råmjölksprodukter har använts som gödningsmedel, om inte tre veckor har förflutit efter den senaste användningen.

6. Har det innan skörd av vallväxter gått tre veckor efter spridning?

- Se kapitel II i bilaga II i förordning (EU) nr 142/2011

Instruktion

Kontrollera att skörd av vallväxter har utförts tidigast tre veckor efter att gödningsmedel har använts.

Kommentar

Personen som är ansvarig för marken ska ha fört register över datum för spridningen, se kontrollpunkt 2.

Skörd av vallväxter får göras tidigast tre veckor efter spridning av organiska gödningsmedel andra än naturgödsel, guano eller mag- och tarminnehåll, mjölk, mjölkbaserade produkter, mjölkderivat, råmjölk och råmjölksprodukter.

Produktionsdjur får inte utfodras med vallväxter där organiska gödningsmedel eller jordförbättringsmedel andra än naturgödsel, guano eller mag- och tarminnehåll, mjölk, mjölkbaserade produkter, mjölkderivat, råmjölk eller råmjölksprodukter har använts som gödningsmedel om inte 3 veckor har förflutit sedan skörd.

7. Är mottagande anläggning av naturgödsel registrerad eller godkänd av Jordbruksverket?

- Se artikel 23 och 24 i förordning (EG) nr 1069/2009

Instruktion

Kontrollera att naturgödsel skickas till en av Jordbruksverket godkänd anläggning om den ska gå till biogas-, komposterings- eller bearbetningsanläggning. Skickas den till förbränning som avfall ska mottagande anläggning vara registrerad och ha erforderliga tillstånd enligt miljölagstiftningen. Naturgödseln kan även användas som bränsle (dvs. inte som ett avfall) om det görs i en av Jordbruksverket godkänd anläggning. Vid sluttäckning av deponi är det krav att verksamheten är registrerad hos Jordbruksverket.

8. Om naturgödsel eller mag- och tarminnehåll tas från slakteri åtföljs materialet av handelsdokument?

- Se artikel 17 i förordning (EU) nr 142/2011
- Se kapitel III i bilaga VIII i förordning (EU) nr 142/2011

Instruktion

Kontrollera att naturgödsel och mag- och tarminnehåll åtföljs av handelsdokument.

9. Finns det en biogasanläggning på gården som tar gödsel från andra gårdar?

- Se artikel 17 i förordning (EU) nr 142/2011

Instruktion

Jordbruksverket godkänner inte längre biogasanläggningar på gård som inte tillämpar hygienisering vid rötning av naturgödsel, utan anser att ett godkännande inte krävs för den som rötar egen gödsel eller rötar den ihop med gödsel från andra gårdar. Rötresten (biogödseln) som uppstår jämföras med obehandlad naturgödsel och får bara spridas på de marker som de som lämnar gödsel till anläggningen brukar.

Kontrollera om gödsel tas emot från andra gårdar och om rötresten sedan lämnas till mottagare som inte lämnat gödsel till anläggningen, eftersom det i sådana fall blir ett otillåtet utsläppande av naturgödsel på marknaden.

En biogasanläggning på gård som inte tillämpar hygienisering får även ta emot mjölk och mag- och tarminnehåll eftersom det är material som får spridas obehandlat på mark. Om anläggningen rötar gödsel från flera gårdar måste dessa gårdar vara med på att detta också rötas om de ska kunna ta tillbaka rötrest.